

KIMMO KONSALA

JA

TAPANI SAMMALVUO

SHAKIN MAAILMANMESTAREITA

**Paul Morphy,
shakkipelin ylpeys ja suru**

**Wilhelm Steinitz,
ajattelijä**

**Emanuel Lasker,
taistelija**

Heidän elämänsä ja pelinsä

**SHAKKITORI OY
VANTAA**

Kirjan ensimmäinen painos Arvi A. Karisto Oy vuonna 1981

Kirjan toinen, tarkistettu ja laajennettu painos Shakkitori Oy vuonna 2024

© Kimmo Konsala ja Tapani Sammalvuori 2024

ISBN 978-952-5522-11-2

Taitto: Tapani Sammalvuori

Paino: Tallinna Raamatutrükikoda, Tallinna

Shakkitori Oy

Sähköposti: info@shakkitori.fi

Verkkosivusto: www.shakkitori.fi

*Kuin nappuloilla meillä pelataan:
yö-päivä-ruutuisella laudallaan
hän sinne tänne siirtää meitä... "shakkaa"
ja "syö" ja sysää syrjään, rasiaan.*

Omar Khaijam (suom. Toivo Lyy)

Alkulause

Tämä teos pyrkii esittämään shakkihistorian tärkeimmät tapahtumat noin sadan vuoden ajalta, alkaen päivästä, jona Paul Morphy näki ensimmäisen kerran auringon kajastuksen New Orleansin raukeasti kahisevien palmujen lomitse, ja päättyen päivään, jona Emanuel Lasker sanoi viimeisen sanansa (se oli "shakkikuningas", mikä tässä heti paljastettakoon niiden iloksi, jotka ovat kiinnostuneita suurmiesten lähtölaskennan detalleista tai etsivät nokkelia kysymyksiä shakkiaiheiseen tietokilpailuun).

Tarkasteltava aika oli rajoitettava, jotta tapahtumien analyysille olisi saatu riittävästi syvyyttä ja jotta sivumäärä pysyisi sellaisena, että muutkin kuin painonnostajat kykenevät kuljettamaan kirjaa mukanaan. Shakkihistoriallisella teoksella, joka alkaa vehnänjyvätarinasta ja päättyy viimeiseen MM-otteluun, on tuskin elämisen mahdollisuuksia tässä nykyisessä maailmassa. Mammuttien ja dinosaurusten aika on ollut ja mennyt.

Jos kaikilla kirjon väreillä maalattu pyörä pannaan vinhasti pyörimään, värit sekoittuvat silmissä ja koko kiekko näyttää tasaisen harmaalta. Samoin käy silloin, kun shakkihistoriaa käsittelevää teosta tehdään liian kovalla kiireellä. Jos turnaustaulukot, vuosiluvut, pelaajien nimet ja voittoprosentit seuraavat toisiaan hengästyttävässä tempossa, lukijalle ei ole tällaisen "hakuteoksen" tutkimisesta enempää riemua kuin puhelinluettelon selaamisesta, joten hän kyllästyy siihen pian ja läimäyttää kirjan kiinni. Kun värikiekon vauhti yltyy kylliksi, lopputuloksena on harmaata; kun tietoa tiivistetään kylliksi, se muuttuu harmaaksi ja tylsäksi ja lakkaa menemästä perille. Tämä on yksi informaation siirron paradokseista.

Unohtakaamme nyt kerta kaikkiaan kiire. Palatkaamme entiseen aikaan, paneutukaamme sen ilmapiiriin, tutustukaamme sen tunnelmaan. Virittäkäämme antennimme ottamaan vastaan uusia vaikutteita tulevat ne miltä suunnalta tai aallonpituudelta tahansa. Tehkäämme sitä, mitä olemme aina tahtoneet tehdä, mutta emme ole tohtineet: viivytelkäämme herkullisten yksityiskohtien äärellä. Historian valta-vo, tuo ärjyvä kymi, kiskoo meitä mukaansa, mutta me uiskentelemme pikku suvannossamme aivan niin kauan kuin haluamme.

Pelitaidon ripeä kehitys esitetään tässä teoksessa "shakin parhaiden poikien" elämänvaiheiden läpi suodatettuna. Tarinan päähenkilöt ovat Morphy, Steinitz ja Lasker, nuo kolme pioneeria. Jokainen heistä oli vuorollaan maailman paras pelaaja ja ansaitsee siten arvonimen maailmanmestari – Morphykin, vaikka hänen aikanaan tuota komealta kalskahtavaa nimitystä ei edes tunnettu. Morphy toi shakkiin rationaalisen ajattelun ja modernin shakin aikakauden voidaan katsoa alkavan hänen nousustaan maailman johtavaksi pelaajaksi. Steinitz oli tiedemies, joka selvitti asemapelin perusteet. Lasker koki shakin aivojen välisenä taisteluna ja osoitti, miten tärkeitä inhimilliset seikat voivat olla pelin lopputuloksen kannalta. Me seuraamme Morphyä hänen valloitusretkillään Euroopassa, pistäydymme Steinitzin tutkijankammiossa ja tapaamme Laskerin pelipöydän ääressä rakentamassa iänikuisia sika-ripattereitaan. Näiden päähenkilöiden ohella saamme nähdä kirjavana kavalkadina

heidän kilpakumppaninsa: pokerikasvoisen Paulsenin, juonittelevan Stauntonin, kovapintaisen Harrwitzin, leppoisan Anderssenin, lahjakkaan Zukertortin, värikkään Blackburnen, tulisen Tšigorinin, rämäpäisen Marshallin, askeettisen Rubinsteinin, ritarillisen Schlechterin, oikukkaan Janowskin, dogmaattisen Tarraschin. Ja lisäksi nuo uudet suuret tähdet, jotka todella veivät tarinan juonta eteenpäin: Capablancan, Aljechinin, Botvinnikin.

Kaikki he olivat Caïssan lumoamia miehiä. He viettivät kulkurinelämää, kiersivät maailmaa ristiin rastiin, matkustivat turnauksesta toiseen etsien mainetta ja tavoitellen ympäristön hyväksymistä ja arvontoa; ja tietenkin heidän unelmiensa päämäärä oli shakkipelin maailmanmestaruus. Se oli kaukainen, kangastusmainen tavoite, mutta joskus se tuli lähemmäksi, ja jonain päivänä yksi heistä saattoi huomata istuvansa shakkimaailman ylimmällä istuimella. Silloin hänen rintansa paisui ylpeydestä ja hän tunsu, että hän ei ollut elänyt turhaan – että tuhansilla shakkilaudan ääressä vietetyillä tunteilla, lukemattomilla analyyseilla ja hellittämättömillä ponnisteluilla oli ollut jokin tarkoitus.

He etsivät shakkilaudalta salattua totuutta, kukin omien kykyjensä ja taipumusensa mukaan. Joku ehkä kuvitteli löytäneensä totuuden, toinen tyytyi siihen, että tiesi shakista hieman enemmän kuin muut, mutta yhtä kaikki pelin salaisuudet olivat rajattomat. Shakki oli heidän herransa ja mestarinsa.

He olivat lihaa ja verta, he syntyivät, elivät ja kuolivat luonnonlakien säätämässä järjestyksessä. He olivat teoreettisesti lahjakkaita ihmisiä, ja tästä seurasi tunnetun kaavan mukaan, että heidän otteensa käytännön asioihin oli löyhä: hädin tuskin he pystyivät itse napittamaan takkinsa. Heidän ulkoinen avuttomuutensa ja kyvyttömyytensä sopeutua normaaliin elämään (millaista se lieneekin; elämähän ei ole onneksi vielä ehditty standardisoida) muodosti loistavan vastakohtan heidän kiistattomalle neroudelleen. Heidän käsittämättömimmät virhesiirtonsa tapahtuivat luonnollisesti shakkilaudan ulkopuolella. Suuret shakkimestarit olivat suuria persoonallisuuksia. Heidän joukossaan oli omalaatuisuuksia, erakkoja, egoisteja, viileitä matemaatikkoja ja tunteellisia muusikkoja, säntillisiä tiedemiehiä ja holtittomia taiteilijoita, seurapiirileijonia ja paukapäitä. Heidän joukossaan oli jopa herrasmiehiä – ei useita, mutta heitä oli kuitenkin. Heillä oli vähän yhteistä, tuskin muuta kuin se, että he kaikki rakastivat peliä. He pelasivat aina yhtä innokkaasti, olivatpa he sitten Monte Carlon ylellisimmässä kasinossa tai nuhruisimmassa shakkikahvilassa.

Kun olemme oppineet tuntemaan, millaisia ihmisiä he olivat, miten he asennoituivat shakkiin, millainen heidän pelityylinsä oli ja millaisissa olosuhteissa he pelasivat, voimme paremmin ymmärtää heidän pelejään. Tämä teos ei ole varsinaisesti tarkoitettu oppikirjaksi. Kuitenkin lukija, joka tutkii huolellisesti mukaan valitut 60 peliä, tietää varmasti shakkipelistä enemmän kuin kirjan avatessaan. Monet peleistä ilmestyvät ensimmäistä kertaa suomenkielisessä shakkikirjassa. Joukossa on tietysti ennestään tuttuja pelejä, esimerkiksi pelit Morphy–Braunschweigin herttua Karl ja kreivi Isouard, Pariisi 1858, ja Steinitz–von Bardeleben, Hastings 1895. Ne ovat mukana siksi, että yksikään vakavasti otettava shakkihistoriallinen teos ei voi olla ilman näitä unohtumattomia klassikkoja. Pelikokoelmaa kerätessä suurin huomio on kiinnitetty laatuun, mutta jotkin pelit ovat ylittäneet julkaisukynnyksen historiali-

sen merkityksensä vuoksi. Kuuluisien mestareiden dramaattiset kamppailut, tärkeiden turnausten ja otteluiden ratkaisutaistelut ja uusien, avusteoriaa mullistavien muunnelmien kantapelit saakoot sijansa, vaikka ne eivät olisikaan virheettömiä suorituksia.

Tässä vaiheessa tekijä astuu syrjään ja antaa suunvuoron shakin maailmanmestareille. He puhuvat persoonallisuudellaan ja peleillään.

Kimmo Konsala

Toisen painoksen esipuhe

Kun Neuvostoliitto hajosi vuonna 1991, Moskovan arkistot avautuivat joksikin aikaa myös länsimaisille tutkijoille. Eräs suomalainen historioitsija teki siellä mielestään merkittäviä löytöjä ja julisti: ”Suomen koko sodanjälkeinen historia pitäisi kirjoittaa uudelleen.”

Tämän kirjan ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1981. Se oli viattomuuden aikaa; ahmin shakkihistoriallisia kirjoja, uskoin, että jokainen painettu sana oli tosi, ja kirjoitin nuoruuden innolla. Teknisiä vaikeuksia ilmeni enemmän kuin riittävästi. Käytin työhön mekaanista matkakirjoituskonetta, joten tekstin korjaaminen oli yhtä leikkaamista ja liimaamista. Pelikuviot täytyi tehdä käsityönä, mikä oli kustantajan edustajan mukaan ”kultaakin kalliimpaa”.

Uusi tekniikka on huomattavasti edesauttanut tämän toisen painoksen syntymistä. Tekstinkäsittelystä on suuri apu, tietokantojen ansiosta pelit ovat hyvin saatavilla, yhä vahvempien shakkiohjelmien ansiosta niiden arviointi on entistä helpompaa, ja internetin hakukoneiden avulla monen shakkihistorian tiedon kaivaminen esiin sujuu käden käänteessä. Laadukkaita lähdeoteksiakin on ollut käytettävissäni selvästi enemmän kuin ensimmäistä painosta kirjoittaessani. Kenenkään panosta väheksymättä on erityisesti mainittava shakkihistorioitsija Edward Winter ja hänen *Chess Notes* -julkaisunsa, jonka lukeminen oli melkoinen silmienavaaja. Winter on ottanut elämäntehtäväkseen shakkihistorian myyttien kumoamisen.

Mitä on jäljellä kirjan kolmen maailmanmestarin elämäkerroista kaiken edellä sanotun jälkeen? Onko shakkihistoria kirjoitettava heidän osaltaan uudelleen? Tähän ei onneksi ole tarvetta. Shakkihistorian suuret linjat ovat ja pysyvät. Sen sijaan ne herkulliset yksityiskohdat, joilla suorastaan kerskailin kirjan alkulauseessa, ovat monelta osin muuttuneet. Täysin perättömiksi osoittautuneet tarinat olen yksinkertaisesti jättänyt pois. Muutama rajatapaus on jäljellä; ne olen varustanut alaviitteellä tai muulla varoittavalla tekstillä. Vaikka monta makupalaa on poissa, uuttakin aineistoa on saatu tilalle. Tämä toinen painos tuskin kalpenee dramaattisten tapahtumien vyöryssä ensimmäisen painoksen rinnalla.

Kirjan peliosasto on kokenut vielä suuremman muutoksen kuin elämäkertausuus. Kirjalla on nyt toinenkin tekijä, filosofian maisteri Tapani Sammalvuori (s. 1975). Ensimmäisen painoksen pelien huomautukset olivat kooste eri lähteistä kerätyistä analyyseistä. Tapani puolestaan on alkanut puhtaalta pöydältä: käyttäen hyväksi omaa syvällistä shakin tuntemustaan – tätä osoittavat mm. kansainvälisen mestarin arvo, kaksi voitettua shakin Suomen mestaruutta ja seitsemän osallistumista shakkiolympialaisiin Suomen joukkueessa – sekä vahvoja shakkiohjelmiä hän tarkastelee pelejä nykyajan näkökulmasta, tuo ne tälle vuosituhannelle. Paitsi vahva pelaaja Tapani on kokenut shakkijournalisti. 2004 ilmestyi hänen kirjansa *The English Attack* ja hänen lukuisat pelianalyyysinsä *Shakki*-lehdessä ovat kauttaaltaan korkealaatuisia työtä.

Olen tutkinut shakkiurani aikana tuhansia pelejä, mutta yhtä perinpohjaisia analyyssejä kuin Tapanin tähän kirjaan tekemät en ole vielä nähnyt. Hänellä on harvinainen taito löytää asemasta kuin asemasta totuus, olipa se miten hyvin kätkeyty tahansa.

Väinö Linna sanoi menestysromaaninsa *Tuntematon sotilas* lukijoista, että eivät he sodasta pitäneet, vaan he pitivät niistä miehistä, joiden vaiheista ja kohtaloista sodassa kirja kertoo. Ensimmäisen painoksen lukijapalautteen perusteella *Shakin maailmanmestareita* -kirjan on ottanut omakseen moni sellainenkin, joka ei lainkaan harrasta shakkia. Ei ihmisen tarvitse pitää shakista tai edes osata pelin sääntöjä pitääkseen näistä maailmanmestareista.

Vantaalla toukokuussa 2024

Kimmo Konsala

Tapani Sammalvuon alkusanat

Shakin maailmanmestareita on aina ollut minulle tärkeä kirja. Ensimmäisen kerran luin sen vuonna 1988 juuri pelaamisen aloitettuani ja vuosien saatossa olen lukenut sen uudestaan monta kertaa. Kimmon värikkäästi kertomat maailmanmestareiden elämäntarinat ja heidän pelaamansa pelit ovat toimineet minulle ehtymättömänä inspiraation lähteenä ja olen suositellut kirjaa jopa joillekin shakkia pelaamattomillekin ystäväilleni. Sen ensimmäinen painos myytiin kuitenkin loppuun jo vuosikymmeniä sitten.

Joitakin vuosia sitten muutin Vantaan Tikkurilaan ja sain pian tietää Kimmon asuvan lähes naapurissani. Mielessäni alkoi kypsyä ajatus *Shakin maailmanmestareiden* uusintapainoksesta. Niinpä eräänä päivänä kutsuin itseni Kimmon luokse kylään ja puhuimme tästä ajatuksestani – ja paljon muustakin – Kimmo on kiinnostavaa juttuseuraa. Kimmon suhtautuminen oli varovaisen positiivinen ja muutaman lisätapaamisen jälkeen päädyimme ratkaisuun, jossa Kimmo uusii elämäkerralliset osuudet ja minä teen uudet peliosuudet.

Olen vuosien varrella kirjoittanut paljon shakista, mutta tämän kirjan pelien huomautukset eroavat jonkin verran *Shakki*-lehden pelikommenteistani ja vielä enemmän *The English Attackin* avausanalyysistä. Jouduinkin pohtimaan tarkkaan, mitä halusin huomautuksillani saavuttaa ja päädyin seuraavaan listaan:

1. Peleistä tulee voida oppia

Käytännössä tämä tarkoitti runsaasti sanoja muunnelmaviidakoiden sijaan. Pitkät muunnelmat voivat kertoa totuuden, mutta sanat kertovat ihmiselle, miksi siirto tapahtuu. Siksi tietokone ei pysty ihmiselle shakkia opettamaan. Pelien pääosissa ovat siis siirrot ja sanat annettujen muunnelmien tarjotessa näille taustatukea. Kokemattomien pelaajien ei välttämättä kannata kaikkia muunnelmia edes yrittää käydä läpi.

Tämän otsakkeen alle kuuluvat myös avausanalyysit, jotka ovat yleisesti ottaen suhteellisen kevyitä, mutta voivat toimia omien tutkimusten runkona, jos pelattu muunnelma lukijaa kiinnostaa.

2. Peleistä tulee voida nauttia

Tämä ei ollut vaikeaa, sillä valtaosan tavoitteesta täyttävät pelit itse. Halusin kuitenkin mahdollisuuksien mukaan selvittää, miten maailmanmestariimme ovat ratkaisuihinsa päätyneet ja mitä kauniita muunnelmia mahdollisesti on jäänyt esiripun varjoon.

3. Haluan kertoa totuuden, en vain hyvää tarinaa

Totuus on monella elämän alalla häilyvä käsite, mutta shakissa on vaikea uskoa, että nykyisten neuroverkkomoottorien löytämiä muunnelmia pystyy enää merkittävästi parantamaan. Oli mielenkiintoista huomata tunnetuimpienkin pelien aiempien kommenttien sisältäneen merkittäviä virheitä.

Totuus toi päivänvaloon myös sankareidemme virheet. Vanhaan aikaan pelien huomautuksista sai helposti kuvan, jossa pelin voittaa erehtymätön mestari ja kommentit ainoastaan korostivat hänen nerouttaan. Tarinankerronnallisesti tällainen kommentointitapa oli toki edullista. Mutta vaikka päähenkilömme eivät olleet erehtymättömiä, olivat he virheinensäkin suuria ja heidän taideteoksensa kauniita. Mielestäni totuuden etsiminen ei ole ristiriidassa peleistä nauttimisen kanssa ja totuus on arvo sinänsä. Kuten Lasker sanoi: ”Shakkilaudalla valhe ja petos eivät kauan menesty.”

Joskus kuulee väitettävän, että vanhoilla mestaripeleillä ei ole nykypelaajalle mitään annettavaa. Olen täysin eri mieltä. Kaikki aloittelevat pelaajat käyvät läpi kehitysprosessin, joka muistuttaa itse shakkipelin kehityksen alkuvaiheita. Jokaisen aikakauden parhaat pelaajat esittävät omat uudet ajatuksensa, joita seuraava sukupolvi aina parantaa. Tässä kirjassa Morphyn pelit ovat pääasiassa kevyttä taktispainotteista ilottelua, Steinitzin peleistä huokuu shakkistrategian kulmakivien vyöryminen paikoilleen ja Laskerin peleissä taktiikka ja strateginen ymmärrys etenevät syvällisemmälle tasolle, minkä lisäksi hän huomioi suurenmoisesti pelin psykologisen ulottuvuuden. Seisomme siis kaikki jättiläisten olkapäillä, ja voi vain kuvitella mitä tapahtuu, jos näitä leveitä hartioita puuttuu jättiläispyramidin pohjalta. Maailmanmestareista erityisesti Fischer, Kasparov ja Carlsen ovat tunnettuja siitä, että he ovat tutkineet klassikkopelit huolella. En usko olevan puhdasta sattumaa, että nämä kolme nimeä esiintyvät useimmiten, kun etsitään maailman kaikkien aikojen parasta shakinpelaajaa.

Klassikkopeleillä on myös eräs tärkeä ominaisuus, jota moderneilla huippupeleillä ei ole. Niissä ideat esiintyvät täysin puhtaina, sillä ideoiden oltua tuoreita ja tuntemattomia, ei vastapuoli yleensä häirinnyt niiden toteutusta liikaa, vaan ”osoitti suosiotaan yhdessä yleisön kanssa.” Nykyajan huippupelaajat tuntevat kaikki nämä ideat niin hyvin, että he estävät ne kauan etukäteen ja pelistä tulee tavalliselle kerhopelaajalle liian vaikeaselkoista.

Toivon lukijan nauttivan peleistä yhtä paljon, kuin minä nautin niitä analysoidesani.

Vantaalla toukokuussa 2024

Tapani Sammalvuori

välisestä henkilökohtaisesta vihamielisyydestä. Tässä uskomuksessa näyttää olevan paljon perää.

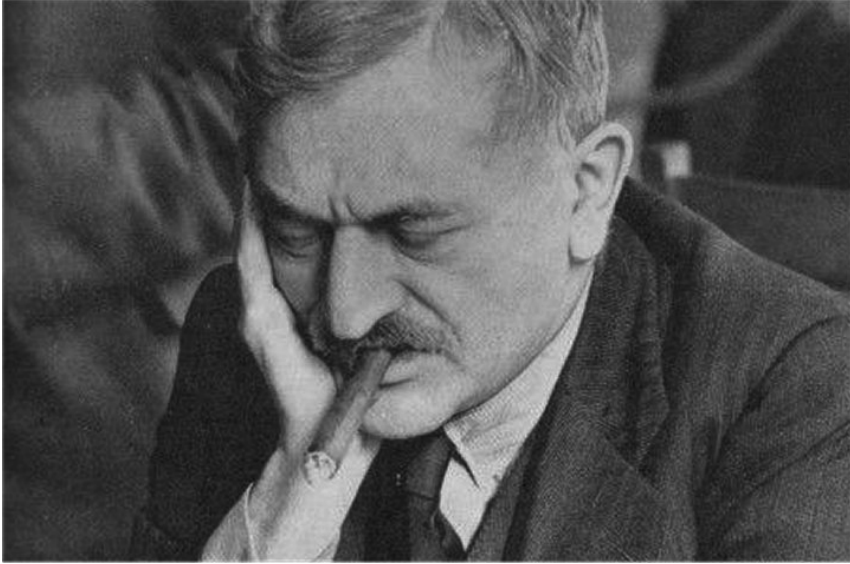
Kiista käynnistyi Laskerin lähettäessä Norbert Ledererille kirjeen, jossa hän moitti tätä siitä, että New Yorkin turnauksessa 1924 hänelle ei ollut maksettu sovittua osuutta sisäänpääsymaksuista, ja – mikä vielä pahempaa – hänelle oli annettu erääseen peliin kello, joka oli varastanut vähintään 15 minuuttia hänen miettimisajastaan. Asioista olisi luultavasti voitu sopia, ellei Lasker olisi harkitsemattomasti päästänyt kirjettä julkisuuteen. Tämän jälkeen myrskyn puhkeamista ei voinut enää välttää. Pahaksi onneksi Norbert Lederer sattui olemaan hyvin temperamenttinen ja kunniastaan arka herra, joka ei suinkaan jäänyt toimettona katsomaan, miten hänen mainettaan mustataan maailmalla. Kellojupakan hän kuittasi selittämällä, että Lasker oli erään siirron jälkeen unohtanut painaa vastustajan kellon käyntiin. Lisäksi Lederer syytti Laskeria petollisten keinojen käyttämisestä turnauspeleissä. Hän esimerkiksi polttaa pelatessaan aivan tarkoituksellisesti halpoja, pitkiä, mustia sikareja ja puhaltaa savun vastustajan kasvoille. Miksi Lasker ei pelin ulkopuolella koskaan käytä tällaisia sikareja, vaan ainoastaan parhaita havannalaisia? Tukeakseen väitettään Lederer lainasi erästä sanomalehtiartikkelia: "Entisen maailmanmestarin sytyttäessä yhden viiden sentin sikareistaan muutamit pelihuoneistossa olleet riensivät kiireen vilkkaa tarjoamaan hänelle kalliimpia sikareja. Lasker työnsi ne tasukuunsa jatkaen mustan myrkkypötkönsä tupruttamista." Ledererin mukaan Lasker kohdisti vastustajiinsa säännöllisesti kaasuhyökkäyksiä.

Tässä ei ollut vielä kaikki. Laskerin tapoihin kuului myös, väitti Lederer, sääntöjen vastaisten remissivaatimusten esittäminen. Jos pelissä toistuu sama asema kolmesti saman pelaajan ollessa siirtovuorossa, peli julistetaan sääntöjen mukaan remissiksi. Lasker sen sijaan hermostutti vastustajiaan vaatimalla tasapeliä jo silloin, kun asema oli toistunut vasta kahdesti: "Tätä temppua hän käytti 1924 edesmennyt- tä äärimmäisen hermoherkkää D. Janowskia vastaan, jolla oli sillä hetkellä voittope- li... Janowski joutui siinä määrin pois tasapainosta, että hän hävisi pelinsä. Eräässä toisessa G. Maróczyä vastaan pelaamassaan pelissä Laskerilla oli tapana hypätä äk- kiä seisomaan Maróczyyn miettiessä siirtoaan ja vaatia jyrisevällä äänellä yleisöä rauhoittumaan. Tämä toistui neljä viisi kertaa, kunnes Maróczy lopulta kielsi tällai- sen häiritsemisen."

Nyt Capablancakin aukaisi sanaisen arkkunsa. Kuubalainen oli kuulevinaan eräis- tä Laskerin vihjailuista, että entinen mestari syytti seuraajaansa epäurheilijamaises- ta käyttäytymisestä. Tätä maailmanmestari ei aikonut sietää. Helmikuussa 1927 pitämässään lehdistötilaisuudessa hän antoi Ledererille merkittävää sivustatukea:

"Vuoden 1921 jälkeen minun on täytynyt kahdesti puolustautua tohtori Laskerin aiheettomia hyökkäyksiä vastaan. Tästä syystä en ole vuosikausiin puhunut hänelle mitään... Näyttää siltä, että tohtori Lasker yrittää aina hävitessään minulle löytää jonkin tekosyy. Havannassa oli syynä näilläkin leveysasteilla ennenkokematon

kuumuus, puhumattakaan nyt ruoasta ja jopa auringosta, vaikka me pelasimme öisin. New Yorkissa hänen häviönsä johtui kellosta. Jos me pelaisimme jossain muualla, ilma olisi epäilemättä hänen mielestään liian kylmä. Menetettyään shakin maailmanmestaruuden tohtori Lasker on nyt saavuttamaisillaan toisen arvonimen. Hänestä on tulossa hyvää vauhtia selittelyn maailmanmestari, ellei hän se jo olekin."

Laskerille tyypillinen peliasento.

Viimeinen sana kiistassa oli Laskerilla. Maaliskuussa 1927 antamassaan lausunnossa hän leimasi Ledererin Capablancon työkaluksi. Pelitapoihinsa kohdistetut syytökset tohtori sivuutti parilla ivallisella huomautuksella. Hän katsoi myös aiheelliseksi piirtää Norbert Ledererin luonnekuvan koko maailman töllisteltäväksi:

"Herra Lederer on luonteeltaan taipuvainen yksipuoliseen sankarinpalvontaan. Hän on herkkätunteinen, mikä ei sinänsä ole pahasta, mutta hän on aivan liian ajattelematon, irrationaalinen ja kykenemätön rakentamaan toimintaan, eikä hänestä ole organisaattoriksi eikä puolueettomaksi tuomariksi."

Tämä koomisiakin piirteitä saanut riita, joka ei ollut kunniaksi millekään osapuolelle, oli perimmäinen syy siihen, että Lasker menetti mahdollisuuden päästä uudelleen mitteleämään voimiaan Capablancon ja muiden ajan huippupelaajien kanssa. Katkeroituneena hän vetäytyi syrjään. Hän tunsu saaneensa tarpeekseen shakinpelejä ja kilpailujen järjestäjien juonitteluista, lehdistökonferensseista, kirjeistä ja julkilausumista. Ne kaikki olivat nyt taakse jäänyttä elämää. Toisin kuin useimmat muut suuret mestarit Lasker ei ollut sitonut itseään kokonaan shakkiin; vuosien pituisten kilpailutaukojen aikana hän oli oppinut täyttämään henkisen tyhjiönsä matemaattisilla ja kirjallisilla harrastuksilla. Niin hän aikoi nytkin tehdä. Jos asiat

Laskerin tärkeimmät kilpailutulokset**Turnaukset:**

Turnaus	Sijoitus	Voitot	Häviöt	Tasapelit
1889 Amsterdam	2.	5	1	2
1890 Graz	3.	3	1	2
1892 Lontoo	1.	8	1	2
1892 Lontoo	1.	5	0	3
1893 New York	1.	13	0	0
1895 Hastings	3.	14	4	3
1895/96 Pietari	1.	8	3	7
1896 Nürnberg	1.	12	3	3
1899 Lontoo	1.	18	1	7
1900 Pariisi	1.	14	1	3
1904 Cambridge Springs	2.–3.	9	2	4
1909 Pietari	1.–2.	13	2	3
1914 Pietari	1.	3	0	3
1918 Berliini	1.	8	0	5
1923 Moravská Ostrava	1.	8	0	5
1924 New York	1.	13	1	6
1925 Moskova	2.	10	2	8
1934 Zürich	5.	9	4	2
1935 Moskova	3.	6	0	13
1936 Moskova	6.	3	5	10
1936 Nottingham	7.–8.	6	3	5

Ottelut:

Ottelu	Voitot	Häviöt	Tasapelit
1889 Lasker–von Bardeleben	2	1	1
1889/90 Lasker–Mieses	5	0	3
1890 Lasker–Bird	7	2	3
1890 Lasker–Miniati	3	0	2
1890 Lasker–Englisch	2	0	3
1891 Lasker–Lee	1	0	1
1892 Lasker–Bird	5	0	0
1892 Lasker–Blackburne	6	0	4
1893 Lasker–Golmayo	2	0	1
1893 Lasker–Vásquez	3	0	0
1893 Lasker–Showalter	5	1	1
1893 Lasker–Ettlinger	5	0	0

1894 New York–Philadelphia– Montreal, MM-ottelu	10	5	4
Lasker–Steinitz			
1896/97 Moskova, MM-ottelu	10	2	5
Lasker–Steinitz			
1907 USA, MM-ottelu	8	0	7
Lasker–Marshall			
1908 Lasker–Speijer	2	0	1
1908 Düsseldorf–München, MM-ottelu	8	3	6
Lasker–Tarrasch			
1909 Lasker–Janowski	2	2	0
1909 Pariisi, MM-ottelu	7	1	2
Lasker–Janowski			
1910 Wien–Berliini, MM-ottelu	1	1	8
Lasker–Schlechter			
1910 Pariisi, MM-ottelu	8	0	3
Lasker–Janowski			
1916 Lasker–Tarrasch	5	0	1
1921 Havanna, MM-ottelu	0	4	10
Lasker–Capablanca			

Voittoja 57,0 % Häviöitä 11,1 % Tasapelejä 31,9 %

Kokonaistulos 373½/512 73,0 %

Laskerin tärkeimmät pelaajakohtaiset kilpailutulokset

Vastustaja	Voitot	Häviöt	Tasapelit
Aljechin	3	1	4
Bernstein	2	2	1
Bird	17	4	3
Blackburne	11	2	4
Bogoljubow	4	1	1
Botvinnik	0	1	3
Capablanca	2	6	16
Charousek	0	1	0
Duras	1	0	0
Euwe	3	0	0
Fine	0	1	0
Flohr	0	2	3
Gunsberg	4	0	1
Janowski	25	4	7
Marshall	12	2	11
Maróczy	4	0	2
Nimzowitsch	0	1	1
Pillsbury	5	4	4
Rubinstein	2	1	4
Schlechter	5	2	12
Tarrasch	18	4	8
Teichmann	4	0	0
Tšigorin	8	1	4
Vidmar	1	0	1
Winawer	1	0	0

Voittoja 50,4 % Häviöitä 15,3 % Tasapelejä 34,3 %

Kokonaistulos 177/262 67,6 %

Valikoima Laskerin pelejä

Peli 41

□ Emanuel Lasker

■ Johann Bauer

Amsterdam 1889

Birdin avaus (A03)

1 f4

Birdin avaus, joka johtaa mustan vastauksen jälkeen hollantilaiseen puolustukseen kääntövärein.

1...d5

Jännittävään peliin vie siirroin 1...e5!? 2 fxe5 (2 e4 on siirtovaihto kuningasgambiittiin) 2...d6 3 exd6 ♗xd6 alkava Fromin gambiitti.

2 e3

Näin Bird itse yleensä pelasi.

2 ♖f3 ♖f6 3 g3 on pelitapa, jonka vastine hollantilaisessa puolustuksessa on Leningradin muunnelmä (1 d4 f5 2 ♖f3 ♖f6 3 g3 g6). Asetelma tuli kuitenkin tunnetuksi vasta Leningradissa vuonna 1949 pelatun Neuvostoliiton mestaruusturnauksen välieräturnauksen jälkeen.

2...♖f6 3 b3

Lähetti sijaitsee erinomaisesti pitkällä diagonaalilla. Yleensä pelataan 3 ♖f3 ensin mustan seuraavassa siirroissa mainitun vaihtoehdon välttämiseksi.

3...e6

Nyt valkean sivustoitu lähetti saa avoimet näkymät pitkällä diagonaalilla, mutta mustan parempi keskustakontrolli tasapainottaa tämän tekijän.

3...d4!? jälkeen 4 ♖f3 dxe3 5 ♗b2! on mielenkiintoinen gambiitti, jonka vastaanottaminen antaa valkealle

riittävästi korvausta.

Mustan vankimpana jatkona pidetään 3...g6 4 ♗b2 ♗g7 5 ♖f3 0-0 6 ♗e2 c5, eikä valkealla ole merkittävää iloa ylimääräisestä tempostaan hollantilaiseen verrattuna.

4 ♗b2 ♗e7 5 ♗d3

Birdin kehittämä asetelma. Lähetin pelaaminen keskustasotilaan eteen ei yleensä ole hyvä idea, sillä se rajoittaa mahdollisuuksia kamppailla keskustasta sotilailla, ja kotipesään jäänyt sotilas rajoittaa kehitysmahdollisuuksia. Pelissä valkea saa näennäisesti vahvan hyökkäysaseman, mutta hänen pitää olla koko ajan varuillaan, ettei mustan etu keskustassa pääse kasvamaan liian suureksi.

Luonnollisempi siirtojärjestys oli 5 ♖f3 ensin, mutta mustalla ei ole tapoja hyötyä valkean hieman omituisesta siirtojärjestyksestä.

5...b6

Yleisempi on 5...0-0 6 ♖f3 c5 7 0-0 ♖c6 ottaen keskustasta tukevamman otteen. 8 ♖e5 ♖c7 jälkeen valkea voi yrittää väkivaltaista hyökkäystä 9 ♗f3 ideana ♗h3, mutta 9...♖b4 10 ♗e2 ♖d7! 11 ♗g3 ♗f6 torjuu hyökkäyksen ja säilyttää tasapainon.

6 ♖f3 ♗b7

Loogista on myös valkean lähetin vaihtaminen 6...♗a6:lla.

7 ♖c3

Linnoittuminen ensin oli joustavampaa.

7...♖bd7

Musta haluaa säilyttää b7-lähetin vaikutuksen e4:ään, jotta hän voi tarvittaessa pelata ...♖e4.

Vaihtoehto oli pelata mustan viidennen siirron kommentin tapaan 7...0-0 8 0-0 c5 9 ♖e2 ♖c6 10 ♗g3 ♖d7 ideana ...♙f6.

8 0-0 0-0 9 ♖e2?!

Pelistä saa vaikutelman, että Lasker ei ota vastustajaansa täysin vakavasti, sillä vahvaa peliä vastaan matin tekemiseen tarvittaisiin jonkin verran hienostuneempia keinoja.

Parempi oli 9 ♖e5 c5 ja vasta nyt 10 ♖e2 (10 ♖f3 ♖e8 tasa-asemin), vaikka tässäkin mustalla ei olisi ongelmia 10...♖e4:n jälkeen.

9...c5?!

Musta olisi saanut jo pienen edun vaihtamalla valkean hyökkäyslähetin 9...♖c5:llä.

10 ♗g3

Valkean hyökkäysasetelma näyttää vaikuttavalta, mutta mustan parempi pito keskustassa riittää torjumaan hänen aggressiiviset aikeensa.

10...♖c7

Tämä luonnollinen kehityssiirto ei ole huono, mutta 10...♖e4 olisi ollut valkealle ikävämpi vastattava. Valkean hyökkäysaikeet pysähtyisivät alkuunsa, ja musta voisi halutessaan vaihtaa tummaruutuiset lähetit ...♙f6:lla.

11 ♖e5 ♖xe5?!

Nyt 11...♖e4? oli myöhäistä vastauksen 12 ♙xe4! dxe4 13 ♖h5! takia. 13...♖f6 ei torjuisi valkean hyökkäystä, sillä seuraisi 14 ♖xg7!! ♖xg7 15 g4 valtavin aloittein.

11...g6! näyttää vaaralliselta mustalle pitkän diagonaalin heikentymisen takia, mutta hän haluaa estää valkeaa lyömästä takaisin e5:een sotilaalla ...♖xe5:n jälkeen, esim. 12 ♖e2 ♖xe5 13 ♙xe5 (13 fxe5? ♖d7 häviää e5-sotilaan) 13...♖c6 ideana ...♖d7 ja ...♙f6. Tummaruutuisten lähettien

vaihto suosisi mustaa, ja hänen g6-sotilaansa veisi aktiiviset mahdollisuudet valkean kevyiltä upseereilta.

Mahdollinen oli myös 11...d4!?, jota seuraisi 12 exd4 cxd4 13 ♖e2! (13 ♙xd4?! ♙c5! 14 ♙xc5 ♖xc5+ 15 ♖h1 ♖xe5 16 fxe5 ♖xe5 olisi hyvä mustalle) ideana ♖ae1. Asema on tasainen.

12 ♙xe5?!

12 fxe5! oli vahva:

a) 12...♖d7? 13 ♖h5 h6 (tai 13...g6 14 ♖h6 uhaten 15 ♖h5) 14 ♖f6!! antaa valkealle voittavan hyökkäyksen

b) 12...♖e8 13 ♖h5 g6 14 ♖h6 ♖g7 15 ♖f6! johtaisi mustan suuriin vaikeuksiin.

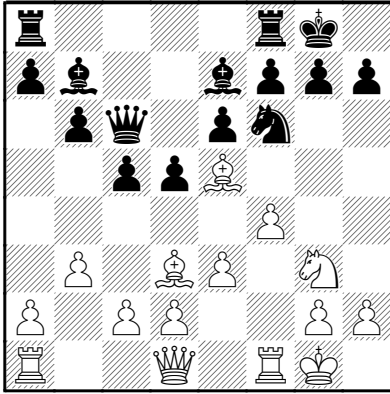
12...♖c6 (D)

Musta suunnittelee avaavansa pitkän diagonaalin siirrolla ...d4, minkä jälkeen hänen patterinsa heräisi henkiin, sillä jos valkea vastaa siihen e4, jäisi tämän e5-lähetti vaikeuksiin ...♖d7:n jälkeen.

Yllättävä paluu 12...♖d8! olisi alleviivannut valkean asetelman yksilotteisuuden. Hänellä on kaksi luonnollista vastausta:

a) Hitaampi 13 ♖e2 sallii mustan pelata 13...♖d7 (ideana ...f5 ja ...♙f6). Valkean olisi parasta tehdä ikuinen shakki uhraamalla molemmat lähettinsä 14 ♙xh7+! ♖xh7 15 ♖h5+ ♖g8 16 ♙xg7 ♖xg7 17 ♖g4+ ♖h7 18 ♖h5+ (18 ♖f3?? ♖g8).

b) Ainoa tapa tuoda lisää voimia hyökkäykseen on 13 ♖h5, mutta 13...g6! paljastaa mustan edellisen siirron idean: f6-ratsu on suojattu. 14 ♖xf6+ ♙xf6 jälkeen valkea tarvitsisi hyökkäyksensä jatkamiseen ratsun!

13 ♖e2!

Psykologisesti erinomainen siirto. ♙b5 ei ole oikea uhkaus (mustan kuningattarella on pakoruutu c8), mutta musta silti mielellään sulkee pois tämän mahdollisuuden. Todellisuudessa valkean siirron tarkoituksena on kuitenkin suojata g2-piste ja valmistella 14 ♜h5:tä.

Lasker laski jo tässä jatkoa 13 ♜h5, mutta siihen 13...d4! on hyvä vastaus:

a) Mustalla ei ole ongelmia jatkossa 14 ♜f2 dxe3 15 dxe3 ♜xh5 16 ♜xh5 f5 (ei 16...g6? 17 ♜h6 f6 18 ♙xg6).

b) Vaarallisempi on 14 ♜xf6+, mutta tässäkin kylmäverinen ja looginen puolustuspeli riittää säilyttämään tasapainon. 14...♙xf6! (Kasparovin ehdottama 14...gxf6? antaisi valkealle voittavan hyökkäyksen 15 ♜f3! jälkeen) 15 ♜g4 ♙xe5 16 fxe5 dxe3 17 dxe3, ja tässä tarkka on 17...♜c7! uhaten e5-sotilasta ja samalla ♜f3:n estäen. Asema on tasainen 18 ♜h4 h6 19 ♜g3 (ideana 20 ♜f6!) 19...f5! jälkeen.

13...a6?

13...g6! jälkeen mustalla ei olisi ollut mitään hätää. Valkean hyökkäys pysähtyisi kuin seinään (g6-sotilaaseen), ja mustan suunnitelma on vallata tilaa

kuningatarsivustalla siirroilla ...a6, ...b5. Mustalla on keskustassa etua, joten valkean olisi järkevintä ottaa osaa keskustakamppailuun 14 c4:llä.

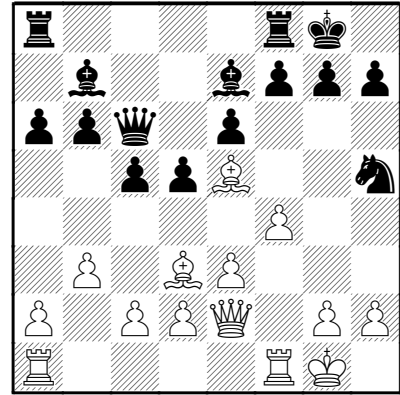
13...♜d7 riitti myös tasoitukseen.

14 ♜h5 ♜xh5 (D)

Ei ollut parempaakaan:

a) 14...♜e8 15 ♙xg7! ♜xg7 16 ♜g4 häviäisi heti

b) 14...d4 15 ♙xf6 ♙xf6 jälkeen vahvin on 16 ♜g4! ♜h8 17 ♜f3! e5 18 ♙xh7! valkean voitoin.

15 ♙xh7+!!

Bauer luultavasti laski vain 15 ♜xh5 f5 16 ♜f3 ♜e8, ja musta saa torjuttua hyökkäyksen.

15...♜xh7 16 ♜xh5+ ♜g8 17 ♙xg7!

Tämä toisen lähetin uhraus on syy siihen, miksi peli on suurten klassikojen listalla.

Nykyään kaikki huippupelaajat tuntevat tämän pelin, ja siksi kahden lähetin uhraus esiintyy enää harvoin käytännössä. Pelissä Nimzowitsch-Tarrasch, Pietari 1914 tapahtui kuitenkin seuraavaa: (D)